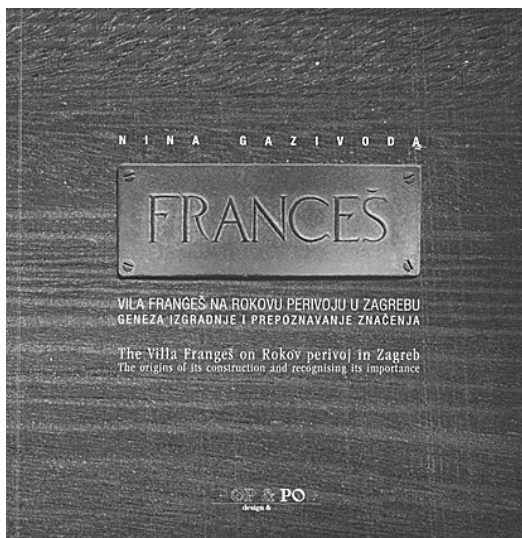

Zlatko
Jurić

Umjetnička zbirka u vili

NINA GAZIVODA, Geneza izgradnje i
prepoznavanje značenja, Zagreb,
POP& POP, 2008, 400 str.
ISBN 978-953-7002-56-5

Monografija o vili i zbirci Frangeš doktorska je disertacija Nine Gazivode koja je obranjena u veljači 2007. na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta. Mentor je bio pokojni profesor Ivo Maroević, koji je uložio iznimno velik napor, unatoč teškoj bolesti, da se rad na disertaciji privede obrani. Profesor Maroević višestruko je bio upoznat sa znanstvenim istraživanjima Nine Gazivode jer je bio predsjednik komisije za obranu magistarskog rada *Namještaj prema projektima zagrebačkih arhitekata u prvoj četvrtini XX stoljeća* (1996. g.).

Tema je knjige kompleksna monografska obrada vile i zbirke akademskog kipara profesora Roberta Frangeša-Mihanovića na Rokovu perivoju 2. Arhitekt Viktor Kovačić projektirao je i nadzirao gradnju vile 1910-11.

godine. Država se relativno rano počela baviti zaštitom vile i zbirke. Konzervatorski zavod u Zagrebu izdao je rješenje o zaštiti 12. srpnja 1946. u skladu sa Zakonom o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti. Rješenje predstavlja početak formalno-pravne zaštite zbirke i početak obavljanja relativno sustavna stručnog nadzora. U obavljanju nadzora neprekidno su se izmjenjivale razne državne službe: Konzervatorski zavod Zagreb, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu. Zbirka je bila u privatnom vlasništvu obitelji Frangeš sve do 1991. godine kad je gospođa Ivana Frangeš, udovica kiparova sina Marka, darovala Zbirku Roberta Frangeša-Mihanovića Gradu Zagrebu, koji je istovremeno bio vlasnik većeg dijela vile: Frangešova peterosobnog stana, dvije podrumске prostorije i pripadajućeg dijela okućnice. Muzej grada Zagreba na osnovi je odluke gradskog poglavarstva iz 1996. preuzeo upravljanje i čuvanje Zbirke, a 2005. su ugovorom između Grada Zagreba i Muzeja grada Zagreba regulirana prava i obaveze obje strane. U Zbirci se nalaze skulpture R. Frangeša-Mihanovića, slike C. Medovića, O. Ivekovića, S. Raškaj, N. Mašića i F. Quiqueriza, ikone, ugrađena drvena oprema i namještaj, barokne skulpture, predmeti umjetničkog obrta. Ukupan broj evidentiranih predmeta u vili Frangeš popeo se na ukupno 319 a sastavni je dio zbirke i 100 skulptura pohranjenih u Gliptoteci HAZU. Knjiga Nine Gazivode rezultat je višegodišnje duboke fascinacije i predana proučavanja vile, koja

je neobična osobna simbioza Viktora Kovačića i Roberta Frangeša, i zbirke, koja je izraz osobnosti Roberta Frangeša. Jedan od ciljeva pri pisanju knjige bio je upozoriti na iznimnu arhitektonski očuvanu ambijentalnu cjelovitost i interijernu vrijednost vile i zbirke kao istinske rijetkosti. U posebnom poglavlju detaljno su obrađeni glavni i izvedbeni arhitektonski projekt i sve promjene koje su se događale tijekom projektiranja i građenja. Objavljeni su svi sačuvani arhitektonski izvedbeni nacrti oblaganja zidova u salonu i blagovaonici istovremeno s fotografijama postojećeg stanja.

U poglavlju *Analiza prostorija vile* velika je pažnja posvećena salonu i blagovaonici koje su dizajnirane kao fleksibilni prostorni kontinuum jer se zatvaranjem kliznih vrata mogu razdvojiti ili povezati. Viktor Kovačić uložio je izuzetan kreativan napor u projektiranje svih obloga i ugrađenog namještaja. Naručitelj Robert Frangeš-Mihanović i arhitekt Viktor Kovačić su neobičnom koincidencijom spojili konzervatorsko poštovanje prema starom i kreativno stvaranje novog, gdje arhitektura postaje cjelovitom zahvaljujući osmišljenoj koordinaciji svih upotrijebljenih elemenata. Majstorski su uklopljeni dijelovi starih drvenih obloga i namještaja u novu secesijsku cjelinu, a konačni je rezultat vila kao cjelovito umjetničko djelo. Metoda kolaža kreativno je primijenjena jer se kreativno spajaju gotovi preuzeti povijesni i novoprojektirani elementi. U knjizi grafički dizajn i pažljivo kadrirane fotografije prate i nadopunjuju analitički tekst. U blagovaonici vile za oblaganje zidova upotrijebljeni su stari dijelovi klasicističke hrastove obloge iz zagrebačke katedrale koji se mogu datirati u razdoblje od 1800. do 1820. godine. Uz stare dijelove obloge istovremeno su projektirani i novi dijelovi zbog prilagođavanja zadanim dimenzijama prostora. U sjevernom uglu blagovaonice ugrađen je kutni ormar, a na vratnom krilu je s vanjske strane ugrađena intarzirana ploča s figuralnim prikazom *Mise sv. Grgura* iz 16. stoljeća koja je skinuta s klupe stare zagrebačke katedrale, uklonjene su poslije 1880.

u tijeku obnove nakon potresa. Slična priča ponavlja se i na projektiranom ugrađenom ormaru – kredencu u blagovaonici. Intarzije na prednjim ploham, navodno sa ormara iz sakristije franjevačke crkve u Klanjcu, mogu se datirati oko 1740. godine. U salonu su metodom kolaža kombinirani povijesni i novoprojektirani dijelovi zidnih obloga, a ukupni je dojam dojam mračne intimnosti. Spavaonice nisu sačuvane u izvornoj zamisli jer je promijenjena namjena i namještaj. Izvornu koncepciju spavaonica moguće je doznati jedino iz arhitektonskih nacрта. Naručitelj Robert Frangeš i arhitekt Viktor Kovačić zajedno su osmislili arhitektonsku kompoziciju vile koja ima suzdržanu slikovitost u hijerarhiji volumena i mračnu intimnost unutrašnjih prostora gdje su eklektički ukomponirali dekomponirane fragmente renesansne i barokne intarzije i skulpture, gotizirajuće elemente iz 19. stoljeća. Pregledno, minuciozno i opširno protumačeni su posredni i neposredni utjecaji učitelja i utemeljitelja (biskup Strossmayer, H. Bollé, I. Kršnjavi) kao i djelovanje Obrtnog muzeja i škole. Donekle je subjektivna i emotivna tvrdnja da bi bez djelovanja H. Bolléa i I. Kršnjavija sve izgledalo mnogo sivlje, provincijalnije i beznadnije.

U velikoj cjelini naslovljenoj *Duhovno okružje* osnovni je cilj objasniti društveni i umjetnički kontekst u kojem se formiraju i djeluju Viktor Kovačić i Robert Frangeš. U nizu što kraćih što dužih eseja koji tvore cjelinu, ali mogu funkcionirati potpuno zasebno, analiziraju se odnosi i međusobni utjecaji Otta Wagnera i bečkoga umjetničkog eksperimenta na Viktora Kovačića; Kovačićev dugogodišnji traumatski odnos s Izidorom Kršnjavijem, Frangešov složeni odnos s H. Bolléom, obnovom katedrale i Sv. Trojstvom u luneti portala katedrale; Frangešov rad na osnivanju i organizaciji Umjetničke akademije u Zagrebu. U sljedećoj velikoj cjelini *Prostorno okruženje* razložno je objašnjen prostorni i arhitektonski kontekst Zagreba na prijelazu 19. u 20. stoljeće kad nastaje vila Frangeš. Vila Frangeš nalazi se na nekadašnjem

prostoru katoličkog i židovskog groblja, danas Rokova perivoja u neposrednoj blizini kapele sv. Roka koju su u 17. stoljeću podigli građani kao zavjet protiv kuge. Nakon otvaranja središnjega gradskog groblja započelo je postupno pretvaranje u intimni perivoj. Viktor Kovačić je 1909. izradio regulacijsku osnovu Rokova perivoja koja nije izvedena. Vila Auer i vila Frangeš nastale su u prvoj fazi izgradnje, a druga faza izgradnje vila uslijedila je poslije Prvog svjetskog rata (atelijer Frangeš, vila Zimmermann, vila Kljaković, vila Babić, vila Rojc i dr.) Usporedbeno je analizirana Kovačićeva i Baranyajeva rezidencijalna izgradnja, pri čemu se tvrdi da je Baranyaj pod izravnim utjecajem bečke secesije, a Kovačić posredno preko Beča asimilira engleske utjecaje. Nina Gazivoda u analizi je pažljivo istakla odmjereni utjecaj razmišljanja njemačkog arhitekta Hermannu Mutheusia u *Das englische Haus* (Berlin, 1904-05) na razmišljanje i projektantski proces Viktora

Kovačića. U posebnom poglavlju proučena je i ustanovljena harmonija i ljepota proporcija vile Frangeš. U analizi projektne dokumentacije Viktora Kovačića primijenjene su teorije Mladena Pejakovića i naučavanja prof. dr. sc. Jadranke Damjanov.

Knjiga je opremljena opširnim prijevodom na engleski jezik. Katalog – popis s izvorom ilustracija sadrži 354 jedinice na hrvatskom i engleskom jeziku. Nina Gazivoda i fotograf Goran Vranić uložili su golem napor, a rezultat je izvrsna kvaliteta fotografija. Kvaliteta jasnog i preglednog dizajna (Danijel Popović), kao i kvaliteta tiska na visokoj su razini. U zahvali svima koji su pomogli u stvaranju knjige posebno su apostrofirani dr. sc. Željka Čorak, prof. dr. sc. Jadranka Damjanov i pokojni prof. dr. sc. I. Maroević.

Na kraju, najvažnije, Fran Blažeković može biti izuzetno zadovoljan jer mu je posvećena pametno pisana i lijepo opremljena i dizajnirana knjiga. ✕